

УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ. ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ

УДК 378:37.091.12.011.3-051:005.336.2-047.22

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-106-2-16-21

Григорій ПУСТОВІТ,
доктор педагогічних наук, професор, професор
кафедри природничо-математичної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-7754-0249
e-mail: h.pustovit@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті схарактеризовано витоки та сучасні підходи до розв'язання проблеми формування професійної компетентності викладачів закладу вищої освіти. На основі аналізу наукових праць і здійснених досліджень представлено характеристику феномена «професійна компетентність викладача». Виокремлено провідні теоретичні концепти його формування як єдності філософсько-культурологічних, світоглядних, соціальних і психолого-педагогічних парадигм, екстраполяцію сучасних методологічних засад у побудові змісту вищої освіти, проєкцію духовної культури сучасного українського суспільства стосовно людини і довкілля. Здійснено актуалізацію сутності освітніх потреб і мотивів розвиватися й удосконалюватися, змінювати сприйняття внутрішнього «Я-професіонала», що передбачає тенденції самоактуалізації та самореалізації.

Доведено, що саме професійна самооцінка складає оцінний компонент професійної «Я-концепції». У змісті наступного теоретичного концепту актуалізується необхідність створення умов для усвідомлення викладачем не лише пізнавальної й оцінної, але й регулятивної функції набутих професійних знань, умінь, навичок та досвіду професійної діяльності. Відповідно наголошується на формуванні прагнення перебудувати чи змінити власне ставлення до професійної діяльності та її результатів на позитивно-конструктивне, що є важливим чинником ефективності формування професійної компетентності викладачів закладу вищої освіти.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність, викладач, заклад вищої освіти, теоретичні концепти.

Hryhoriy PUSTOVIT,
Doctor of Pedagogy, Professor,
Professor of the Department of Natural and
Mathematical Education at
Rivne Regional Institute of Postgraduate
Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7754-0249
e-mail: h.pustovit@gmail.com

THEORETICAL CONCEPTS OF FORMATION PROFESSIONAL COMPETENCE TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The content of the article describes the origins and modern approaches to solving the problem of forming the professional competence of teachers of institutions of higher education. Based on the analysis

of fundamental scientific works and research in this field of education, we give a description of the phenomenon - the professional competence of the teacher. Leading theoretical concepts of its formation singled out and

characterized: as unity of philosophical, cultural, worldview, social and psychological and pedagogical paradigms, as extrapolation of modern methodological bases in construction of higher education content, as projection of spiritual culture of modern Ukrainian society in relation to man and environment. The following theoretical concept actualizes the essence of educational needs and motives to develop and improve, change the perception of the inner «I-professional». It is proved that the source of personal growth of the teacher is the formed professional and vital competencies, as a result of activation of his creative personal potential, which includes tendencies of self-actualization and self-realization.

It is proved that professional self-assessment is an evaluative component of the professional «I-concept». The content of the following theoretical concept highlights the need to create conditions for the teacher to understand not only the cognitive and evaluative, but also the regulatory function of the acquired professional knowledge, skills, abilities and experience of professional activity. Thus, it emphasizes the formation of the desire to restructure or change their attitude to professional activity and its results to a positive and constructive, which is an important factor in the effectiveness of the formation of professional competence of teachers of the institutions of higher education.

Key words: *competence approach, professional competence, teacher, institution of higher education, theoretical concepts.*

Постановка проблеми. Реформування національної системи освіти сьогодні здійснюється у контексті оновлення загальноєвропейських і світових гуманістичних освітніх парадигм, провідною ідеєю яких є визнання значущості знань як рушійної сили суспільного прогресу та добробуту. Ці зміни стосуються створення нових освітніх моделей закладів вищої освіти, перегляду змісту дидактичних підходів, форм і методів освіти та виховання студентської молоді, набуття викладачами освітніх закладів системних наукових знань, інтелектуальних умінь і практичних навичок і як результат – їх трансформації у досвід викладацької діяльності.

Розв'язання означеної проблеми у закладі вищої освіти актуалізується в контексті визначення сучасних теоретичних і суто практичних засад розвитку системи вищої освіти, що передбачає особистісно орієнтований підхід до її побудови на принципах науковості, полікультурності, системності, інтегративності, диференціації освітньо-виховного змісту, форм і методів його реалізації, єдності освіти і виховання студентської молоді на засадах гуманізму і демократії. Саме тому в удосконаленні фахової підготовки викладачів закладів вищої освіти важливою є актуалізація філософсько-культурологічного, соціально-педагогічного та психолого-педагогічного аспектів побудови сучасного змісту цієї освітньої галузі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Подальший розвиток демократичного і правового суспільства в державі, зростання темпів трансформації суспільних відносин вимагає пошуку нових підходів до освіти сучасного громадянина, формування його активної громадянської позиції стосовно навколишнього

соціоприродного середовища чи окремих його об'єктів на основі усвідомлення й дотримання моральних норм суспільства та сформованих життєво важливих компетентностей. У зв'язку із цим модернізація сучасної вищої освіти передбачає орієнтацію на інтелектуально-творчий розвиток особистості викладача, оскільки, на думку В. Кременя, «... суспільний розвиток дедалі більше потребує людини дослідницько-інноваційного типу» (Кремень, 2008).

Для сучасних модернізаційних змін в системі вітчизняної вищої освіти особливе значення мають документи V Міжнародної конференції з освіти дорослих, яка відбулася ще у 1997 році в Гамбурзі. У їх змісті зазначалося, що «... освіта дорослих – це не тільки право, а один із ключів, що відкриває двері у XXI століття. Ця освіта є результатом активної громадянської позиції та умовою для всебічної участі у житті суспільства. Це концепція, яка сприяє розвитку демократії, справедливості, рівноправності чоловіків та жінок, науковому, соціальному та економічному розвитку... Така освіта може допомогти у процесі формування особистості та зробити життя осмисленим» (UNESCO, 1997, р. 17).

Дослідженню проблем формування професійної компетентності особистості викладача закладів вищої освіти присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Фундаментальні основи реформування системи вищої освіти, професійної підготовки педагогів вищої школи, теоретичні та методичні основи формування професійної майстерності, професійної культури і, власне, професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти знайшли своє відображення у наукових працях В. Андрущенко, А. Барабанщикова, В. Бондаря, Н. Гузій, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, Н. Кузьміної, В. Лозової, В. Лугового, В. Олійника, В. Семиченко, С. Сисоевої, А. Троцько та ін. Важливу роль у дослідженні феномена «професійна компетентність викладача» відіграють наукові праці О. Бодальова, В. Введенського, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, А. Москаленко, О. Полуніної, Ю. Фокіна та інших, у змісті яких розкрито його психологічні та педагогічні компоненти, що забезпечують здатність фахівця до особистісного та професійного саморозвитку і самовдосконалення.

Аналіз трактування феномена професійної компетентності викладача, представлений у наукових працях згаданих вище авторів, свідчить про неодноразове поєднання ними в одному визначенні декількох підходів до його розуміння. За одних підходів професійна компетентність розглядається як система професійних знань і якість особистості, за інших – як система теоретичних знань, педагогічних ціннісних орієнтацій і цінностей, особистісних якостей тощо. Отже, узагальнивши результати аналізу сутності поняття «професійна компетентність викладача», нами виокремлено основні його характеристики:

- ефективне виконання функцій та дій у різноманітних ситуаціях професійної діяльності;
- формування та виявлення у професійній діяльності;
- оволодіння професійними компетенціями як закріпленими вимогами до професійної діяльності;
- сформованість професійної компетентності викладача, що залежить від напрямів професійної

підготовки, самоосвіти, самовдосконалення та кількості і якості вирішення професійних завдань;

- є засобом реалізації особистісних смислів професійної діяльності;

- готовність та здатність до саморозвитку, самовдосконалення в умовах постійних змін, що відбуваються у суспільстві, а отже, у системі вищої освіти.

Таким чином, сутність професійної компетентності викладача розуміється нами як його здатність до якісного виконання професійної діяльності на основі інтеграції теоретичних знань, практичних умінь, досвіду, сформованих цінностей і значущих особистісних якостей (рівень сформованості фахових знань, соціальної, творчої активності, відповідальності та здатності до самовдосконалення).

Метою статті є виокремлення й характеристика теоретичних концептів формування професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи актуальність означеної проблеми, впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту на основі формування життєво важливих компетентностей передбачає необхідність здійснення навчання студентської молоді виключно на основі національно прийнятих кваліфікаційних стандартів і блоків компетентностей. У цьому контексті зміст викладацької діяльності в закладі вищої освіти має передбачати необхідність більш детального обґрунтування і розмежування форм, методів і засобів формування провідних компетентностей викладача. У процесі зазначеної роботи, як свідчить аналіз педагогічної практики, необхідним є вирішення проблеми співвідношення обсягів гуманітарного і профільного циклів навчальних дисциплін закладу вищої освіти (Біла книга національної освіти України, 2010).

Актуальним у контексті розгляду досліджуваної проблеми є одне із перших визначень якості освіти, представлене у документах ЮНЕСКО в доповіді Міжнародної комісії з розвитку освіти «Вчитися жити: Світ освіти сьогодні і завтра». За визначенням цієї Комісії, «...основною метою соціального розвитку в державі є вирішення питання становлення демократичного суспільства на засадах справедливості та перегляд якості освіти для забезпечення нової якості суспільства та нової якості демократії». Крім того, акцентувалася увага на тому, що поліпшення якості освіти можливе лише за умови пізнання принципів наукового розвитку і загального прогресу у форматі локального соціокультурного контексту освіти у закладах вищої освіти завдяки:

- визначенню національного контексту розвитку компетентностей, що впливають на успіх у важливих сферах життя особистості (політичній та громадській сферах, сімейному житті, освіті, бізнесі);

- розумінню того, яким чином ключові компетентності включені до національних стратегій розвитку та оцінки знань, умінь і навичок людини (Делор, 1997).

Джерелом професійної компетентності викладача закладу вищої освіти, на думку В. Лозової, є різні сфери культури (духовної, громадської, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної тощо). В означеному контексті професійна компетентність викладача потребує значного інтелектуального розвитку та включає аналітичні, комунікативні,

прогностичні та інші розумові процеси, містить мотиваційну, рефлексивну, когнітивну, операційно-технологічну, етичну та інші складові змісту його підготовки, передбачає накопичення й удосконалення фахових знань, умінь, навичок та досвіду професійно-особистісного саморозвитку (Лозова, 2002, с. 5).

На основі результатів представленого аналізу провідним *теоретичним концептом* у контексті модернізації вищої освіти на основі запровадження компетентнісного підходу до її організації є врахування того, що саме заклади, які здійснюють таку освіту, з одного боку, забезпечують рівні стартові можливості для кожної особистості не лише у здобутті вищої освіти, але й у вихованні та розвитку, а з другого боку, – сприяють реалізації потенційних можливостей, творчих здібностей, інтересів і потреб студентської молоді у процесах здобуття вищої освіти. За цієї умови сутність освітньо-виховного процесу закладу вищої освіти розглядається нами як: єдність філософсько-культурологічних, світоглядних, соціальних та психолого-педагогічних парадигм; екстраполяція сучасних методологічних засад у побудові його змісту; проекція духовної культури сучасного українського суспільства стосовно людини і довкілля, а не як поділ його на природничо-наукове і соціогуманітарне знання з виокремленням освітніх і розвивальних можливостей кожного з них, що було характерно для традиційної системи вищої освіти радянського і пострадянського періоду на початку 90-х років ХХ століття. У цей період провідним у модернізації цієї освітньої системи є визначення мети професійної діяльності викладача закладу вищої освіти, що за нашим трактуванням, полягає у становленні його як громадянина України, патріота своєї країни, професійно і життєво компетентної та конкурентоспроможної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі.

У наступному *теоретичному концепті* формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти актуалізується думка К. Роджерса про те, що «...усвідомлена особистістю потреба розвиватися й удосконалюватися, змінювати способи сприйняття внутрішнього «Я» є віддзеркаленням власного інтелектуального і морально-духовного розвитку» (Rodgers, 1967, с. 341–384).

Отже, аналіз зазначеного вище дає підстави для висновку, що джерелом особистісного зростання викладача закладу вищої освіти є сформовані професійні і життєво важливі компетентності як результат активізації його творчого особистісного потенціалу, що передбачає тенденції самореалізації та самоактуалізації. Завдяки цьому особистість як професіонал набуває досвіду, що зумовлюється становленням власної «Я-концепції». У цьому контексті не менш актуальною є позиція К. Роджерса щодо сутності психологічних механізмів формування «Я-концепції» людини, яку він вважав ядром особистості, що сконцентровує здорову і конструктивну тенденцію до самореалізації, самоактуалізації та само становлення та є провідною і рушійною силою її життєдіяльності в соціумі (Rodgers, 2001).

Саме з останнім тісно переплітається професійна самооцінка, що складає сутність наступного *теоретичного концепту* формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти.

Професійна самооцінка як уявлення викладача про власну цінність як фахівця складає оцінний компонент професійної «Я-концепції». У її структурі А. Реан виокремлює операційно-діяльнісний та особистісний аспекти. Так, операційно-діяльнісний аспект самооцінки, на його думку, пов'язаний з оцінкою себе як суб'єкта професійної діяльності і відображається в оцінці рівня сформованості власних професійних якостей та рівня сформованої професійної компетентності (фахових знань, ефективність вироблених умінь, навичок та досвіду їх застосування у власній професійній діяльності). Насамперед особистісний аспект професійної самооцінки, на думку А. Реана, виявляється в оцінці власних особистісних якостей, що складають ідеал образу «Я-професіонал», провідними складовими якого обов'язково є самооцінка сформованого власного творчого і професійного потенціалу та самооцінка результату професійної діяльності як викладача закладу вищої освіти (2007).

Таким чином, можна зробити висновок про те, що сформована професійна компетентність викладача є відзеркаленням власних уявлень про себе як професіонала у відповідності до ідеального образу «Я-професіонала», що дає змогу викладачеві ефективно й правильно оцінювати власні можливості і задатки, результати професійної діяльності, виявляти й корегувати рівень професійних дій та власних учинків у складних соціально-культурних, виробничих й життєво важливих ситуаціях. Урахування останнього дозволяє стверджувати, що бути компетентним викладачем означає уміти мобілізувати наявні знання і досвід, свій творчий потенціал та волю у вирішенні конкретних проблем власної професійної життєдіяльності у соціумі.

Наступним положенням є те, що сформована професійна компетентність викладача як особистісно усвідомлена ним категорія чи певна інтелектуальна якість у своїй сутності не зводиться лише до засвоєних професійних системних знань, певним чином сформованих умінь і практичних навичок у їх кількісному та якісному співвідношенні. Водночас ми не заперечуємо, що домінантою у процесах формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти є саме засвоєні ними системні знання, завдяки застосуванню яких відбуваються процеси набуття й удосконалення власного професійного досвіду. Зважаючи на зазначене вище, можемо зробити висновок про те, що ефективність формування професійних компетентностей викладача прямо пропорційна рівню його творчої та соціальної активності, сформованому творчому потенціалу, інтенсивності й спрямованості мотивів і потреб, широти інтересів, кола ідей, ідеалів та переконань. Саме така діяльність, як зазначає І. Бех, набуває особливого значення в психологічній структурі особистості, забезпечуючи розвиток творчої активності свого внутрішнього «Я» з опорою на суспільні ідеї, ідеали, цінності й моральні норми уже як «Я-професіонала» (2012, с. 34).

У контексті нашого дослідження впровадження освітньої парадигми Нової української школи на всіх освітніх рівнях вносить корективи у зміст професійної діяльності викладача вищої школи внаслідок появи тенденцій щодо формування його професійної

свідомості та самосвідомості, котра розглядається нами завдяки *теоретичному концепту* формування досліджуваного феномена. Структуру професійної свідомості і вищого її рівня самосвідомості, на думку Н. Чепелевої, складають професійні смисли, зокрема особистісне професійне знання, професійне ставлення, професійні ідеали, норми, ціннісні орієнтації, цінності, смислоутворюючі мотиви професійної діяльності (Чепелева, 1999; Панок, Титаренко, Чепелева, 2006).

Відповідно до запропонованого вище визначення сутності професійної самосвідомості, професійна «Я-концепція» є основою її формування, оскільки складається насамперед з уявлень особистості про себе як викладача-професіонала, тобто з уявлень, сформованих завдяки здійсненій професійній самооцінці, зокрема ідеального образу «Я-професіонала», що включає в себе уявлення про те, яким має бути справжній викладач-професіонал у закладі вищої освіти. Такі уявлення формуються в особистості на етапах: входження її у професію і насамперед у процесі ідентифікації зі значущим іншим – професіоналом; оцінки іншими, а головне, на основі результатів особистісної оцінки власного реального образу «Я-реальний», що включає в себе уявлення про те, які особистісні професійні якості, необхідні для досягнення ідеального образу «Я-викладач – професіонал»; оцінки, які уже є сформованими якостями або знаходяться на стадії формування; усвідомлення сутності дзеркального «Я-дзеркальний», що включає в себе уявлення викладача про оцінку його професійних якостей іншими професіоналами (Радчук, 2002).

Зважаючи на аналіз зазначеного вище, можемо зробити висновок, що сутнісна природа і соціологічні механізми формування професійної компетентності викладача хоча і є результатом набуття ним професійних знань, умінь, навичок та досвіду професійної діяльності, однак їх формування є наслідком його особистісної самоорганізації, саморозвитку й самостворення. У зв'язку з цим можемо констатувати, що ефективність таких процесів набувається завдяки синтезу інтелектуального, предметно-практичного та особистісного потенціалу викладача у межах його сформованої професійної самосвідомості. Формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти як трансформації професійних знань, умінь та навичок у досвід професійної діяльності зумовлюється рівнем сформованості особистісної професійної самосвідомості, а отже, самореалізується завдяки пошуку свого місця в оточуючому освітньому та соціальному середовищі.

Наступним *теоретичним концептом* процесу формування професійної компетентності викладача закладу вищої освіти є створення ефективних умов для усвідомлення ним не лише пізнавальної й оцінної, а головне – регулятивної функції набутих професійних знань, умінь, навичок та досвіду професійної діяльності. Тобто, за нашим висновком, прагнення перебудувати чи змінити власне «Я» і своє ставлення до професійної діяльності та її результатів, навіть до оточуючого світу на позитивно-конструктивне є важливим чинником підвищення ефективності формування професійної компетентності викладача закладу вищої

освіти. У зазначеному контексті йдеться про формування соціально-особистісних якостей викладача, таких як: розуміння, сприйняття і трансляція у власній професійній діяльності моральних і етичних норм поведінки щодо інших людей і об'єктів соціоприродного середовища; розуміння необхідності дотримання здорового способу життя і вимогливе ставлення до інших щодо дотримання ними цих правил; формування мотивації до навчання протягом усього життя; здатність до критики та самокритики; креативність і здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; турбота про якість виконання професійних обов'язків; толерантність тощо.

З огляду на зазначене вище, соціальна складова професійної компетентності викладача – це визнання, усвідомлення і дотримання особисто та вимогливе ставлення до дотримання іншими норм і правил життєдіяльності в сучасному суспільстві. За такого розуміння соціальний аспект сформованої професійної компетентності викладача не тільки актуалізує процес соціальної орієнтації студентської молоді в освітніх, соціальних, життєво-сміслових контекстах, але й сприяє створенню умов для ефективного засвоєння нею моральних норм і правил суспільства, що дає змогу викладачеві трансформувати раніше засвоені соціальні ролі, ціннісні орієнтації й сформований досвід у нових життєвих ситуаціях (Драч, 2013). Такі процеси значно розширюють і конкретизують імпліцитно закладену у понятті соціального розвитку особистості ідею її активного пізнання довкілля, де провідною умовою є визнання безперервності і багатомірності процесів соціалізації як поступального руху індивіда до більш високих рівнів адаптації на шляху його розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, розкрити таку багатоаспектну психолого-педагогічну проблему в одній статті досить складно, тому у дослідженні її змісту ми зупинилися на коротких характеристиках тих професійних компетентностей викладачів закладів вищої освіти, що мають важливе значення в контексті сучасних реформаций освітньої системи держави. Подальші наукові пошуки вбачаємо в аналізі проблеми формування тих професійних компетентностей викладачів, котрі мають незалежне значення у соціальній адаптації, соціальному становленні та національно-патріотичному вихованні студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Кремень, В. (2008). Феномен інновації: освіта, суспільство, культура: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка. 472 с.

Fifth World Conference on Adult Education. (1997). *The Hamburg Declaration on Adult Learning (14–18 July)*. Hamburg: UNESCO. 17 p.

Біла книга національної освіти України. (2010) / за заг. ред. В. Г. Кременя; Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; НАПН України. Київ: Інформ. системи. 342 с.

Делор, Ж. (1997). Образование – скрытое сокровище: доклад Международной комиссии по образованию для XX века. Paris: Изд.-во ЮНЕСКО. 297 с.

Лозова, В. (2002). Формування педагогічної компетентності викладачів вищих навчальних закладів. *Педагогічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів*: матер. міжвуз. наук.-практ. конф. Харків: ОВС, 2002. С. 3–8.

Rodgers, C. Stevens, B. (1967). Person to person. *The problem of being human*. New York: Simon and Schuster. V. 5. P. 341–384.

Роджерс, К. (2001). Становление личности. Взгляд на психотерапию; пер. с англ. М. Хлотник. Москва: Изд-во ЭКСМО – Пресс. 416 с.

Реан, А. (2007). Психология личности. Социализация, поведение, общение. Москва: АСТ. 407 с.

Бех, І. (2012). Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. Київ: Академвидав. 256 с.

Чепелева, Н. В. (1999). Формування професійної компетентності психолога. *Актуальні проблеми психології: наукові записки інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / за ред. академіка С. Д. Максименка. Київ: Ніка – Центр. Вип. 19. 286 с.

Панок, В., Титаренко, Т., Чепелева, Н. та ін. (2006). Основи практичної психології: підручник. 3-тє вид. Либідь. 536 с.

Радчук, Г. К., Андрійчук, І. П. (2002). Психолого-педагогічні умови гармонізації «Я–концепції» майбутніх практичних психологів: методичні рекомендації для викладачів ВНЗ та практичних психологів освіти. Тернопіль. 48 с.

Драч І. І. (2013). Управління формуванням професійної компетентності магістрантів педагогіки вищої школи: теоретико-методичні засади: монографія. Київ: Дорадо-Друк. 456 с.

REFERENCES

Kremen, V. (2008). Fenomen innovatsii: osvita, suspilstvo, kultura [The phenomenon of innovation: education, society, culture]: monohrafiia / za red. V. H. Kremenia. Kyiv: Pedahohichna dumka. 472 s. [In Ukrainian].

Fifth World Conference on Adult Education. (1997). *The Hamburg Declaration on Adult Learning (14–18 July)*. Hamburg: UNESCO. 17 p. [in English].

Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy [White Book of National Education of Ukraine]. (2010) / za zah. red. V. H. Kremenia; T. F. Aleksieienko, V. M. Anishchenko, H. O. Ball [ta in.]; NAPN Ukrainy. Kyiv: Inform. systemy. 342 s. [In Ukrainian].

Delor, Zh. (1997). Obrazovanye – skrytoe sokrovishche: doklad Mezhdunarodnoi komysyyu po obrazovanyiu dlia XX veka [Education is a hidden treasure: report of the International Commission on Education for the XXth Century]. Paris: Yzd.-vo YuNESKO. 297 s. [In Russian].

Lozova, V. (2002). Formuvannia pedahohichnoi kompetentnosti vykladachiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv [Formation of pedagogical competence of teachers at higher educational institutions]. *Pedahohichna pidhotovka vykladachiv vyshchychkh navchalnykh zakladiv*: mater. mizhvuz. nauk.-prakt. konf. Kharkiv: OVS, 2002. S. 3–8. [In Ukrainian].

Rodgers, C. Stevens, B. (1967). Person to person. The problem of being human. New York: Simon and Schuster. V. 5. P. 341–384. [in English].

Rodzhers, K. (2001). Stanovlenye lychnosty. Vzhliad na psykhoterapiyu [Formation of personality. View at psychotherapy]; per. s anhl. M. Khlotnyk. Moskva: Yzd-vo ЭКСМО – Press. 416 s. [In Russian].

Rean, A. (2007). Psykholohiya lychnosty. Sotsyalyzatsiya, povedenye, obshchenye [Psychology of Personality. Socialization, behavior, communication]. Moskva: AST. 407 s. [In Russian].

Bekh, I. (2012). Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku [Personality in the dimension of spiritual development]: navch. posib. Kyiv: Akademvydav. 256 s. [In Ukrainian].

Chepelieva, N. V. (1999). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti psykhologa [Formation of professional psychologist competence]. *Aktualni problemy psykhologii: naukovi zapysky instytutu psykhologii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy* / za red. akademika S. D. Maksymenka. Kyiv: Nika – Tsentr. Vyp. 19. 286 s. [In Ukrainian].

Panok, V., Tytarenko, T., Chepelieva, N. ta in. (2006). Osnovy praktychnoi psykhologii [Basics of

practical psychology]: pidruchnyk. 3-tie vyd. Lybid. 536 s. [In Ukrainian].

Radchuk, H. K., Andriichuk, I. P. (2002). Psykholo-ho-pedahohichni umovy harmonizatsii «Ia-kontseptsii» maibutnikh praktychnykh psykhologiv [Psychological and pedagogical conditions of harmonization «I-concept» of future practical psychologists]: metodychni rekomendatsii dlia vykladachiv VNZ ta praktychnykh psykhologiv osvity. Ternopil. 48 s. [In Ukrainian].

Drach I. I. (2013). Upravlinnia formuvanniam profesiinoi kompetentnosti mahistrantiv pedahohiky vyshchoi shkoly: teoretyko-metodychni zasady [Formation management of professional competence of undergraduates higher school pedagogy: theoretical and methodological principles]: monohrafiia. Kyiv: Dorado-Druk. 456 s. [In Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 30.03.2021 р.

УДК 378.018.46

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-106-2-21-28

Надія ТКАЧУК,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки та психології
Волинського інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Луцьк, Україна
ORCID: 0000-0002-8018-9733
e-mail: nadia.tkachuk4@gmail.com

Неля КІНАХ,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та психології
Волинського інституту післядипломної
педагогічної освіти,
м. Луцьк, Україна
ORCID: 0000-0002-9025-6514
e-mail: nelyakinax@gmail.com

ПРОФЕСІЙНИЙ СТАНДАРТ ЯК ВЕКТОР МОДЕРНІЗАЦІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентує створення професійних стандартів; розглянуто окремі підходи та принципи із зарубіжного досвіду щодо стандартизації освіти; визначено сфери застосування професійного стандарту. Зазначено, що новий професійний стандарт учителя визначає загальні (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійні компетентності педагога (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язберезувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя), що є складовими загальної моделі професійної компетентності

педагога. Проведено пілотне дослідження щодо ставлення педагогів до нового професійного стандарту в контексті забезпечення якості підвищення кваліфікації та особистого безперервного навчання. Обґрунтовано ставлення педагогів до нового професійного стандарту в контексті забезпечення якості підвищення кваліфікації та особистого безперервного навчання. Проаналізовано актуальність загальних і професійних компетентностей педагогів у структурі професійного розвитку, визначено пріоритетність трудових функцій у системі особистісного розвитку вчителя; зроблено акцент на важливості врахування нового професійного стандарту вчителя в проєктуванні професійного розвитку педагогів.

Ключові слова: компетентність, підвищення кваліфікації, професійний розвиток, стандарт, стандартизація.